

СЕКЦІЯ 8. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО ЯК СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНЕ ПОСЯГАННЯ НА СІМ'Ю ТА ВИХОВАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ

Гальцова В.В.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри кримінального права № 2

Національний університет «Одеська юридична академія»

Насильство є однією з найбільш розповсюджених девіантних форм поведінки, яке порушує основні права та свободи людини, складне поняття та явище, досліджується фахівцями багатьох галузей знань таких як: науки кримінально-правового циклу (кримінальне право, кримінологія, криміналістика), а також соціології, психології, філософії, політології, конфліктології ін.

Насильство в сім'ї (є його різновидом домашнє або побутове) стало останнім часом однією із важливих соціальних проблем не тільки нашої держави, але і міжнародного співтовариства. Згідно даних Всесвітньої організації охорони здоров'я, домашнього насильства зазнає кожна шоста жінка світу. Насильство в сім'ї виникає між чоловіком і дружиною, батьками та дітьми, або стосовно інших членів родини, проте у більшості випадків воно застосовується до жінок з боку чоловіків або ж до дітей, що одночасно свідчить і про посягання на їх фізичну недоторканість – здоров'я та життя. Наприклад, згідно статистичних даних, щодня в Україні фіксується 348 фактів сімейного насильства, яке має явно виражений гендерний характер, адже понад 70% жертв є жінками, а 90% кривдників – це чоловіки. Нерідко домашнє насильство стає непоодиноким випадком у сім'ї і перетворюється у систематичний процес стосовно будь-якого члена сім'ї або неповнолітнього.

Тривалий час випадки застосування насильства в сім'ї замовчувалися чи ігнорувалися і вважалися внутрішньою проблемою родини і тому перетворювались латентні правопорушення. Лише останніми роками держава звернула увагу як на серйозну соціально-правову проблему та прийняла низку законів та інших нормативних актів щодо захисту членів сім'ї від насильства. Крім Конституції України (ст. 51), це інші закони України та нормативно-правові акти.

Наслідки, які може викликати домашнє насильство є тяжкими чи особливо тяжкими не тільки для дорослих, але й для неповнолітніх, оскільки вони є самою незахищеною і уразливою частиною суспільства. Діти, у присутності яких застосовувалося домашнє насильство, або якщо воно застосовувалося до них, за дослідженнями педагогів, психологів та лікарів, призводить до

негативних наслідків. Наприклад, до затримки їх фізичного і розумового розвитку; складнощів у розвитку і соціалізації, може бути заподіяна серйозна шкода здоров'ю, чи навіть життю та ін.

Домашнє насильство негативно впливає і на дорослих членів сім'ї. Внаслідок його систематичного прояву в родині, сім'я у більшості випадків, на жаль, виявляється неспроможною виконувати свої головні функції – належного виховання дітей та у подальшому може також призвести й до її розпаду.

Тому вважаємо, що домашнє насильство посягає на досить важливу сферу сімейні відносини та нормальне виховання і розвиток дитини. Тут страждають як інтереси дітей, так інших членів родини, а також інтереси суспільства, оскільки сім'я є його первинним осередком. Отже, суспільна небезпечність домашнього насильства і тяжкість наслідків, які воно викликає, на нашу думку, є необхідними й достатніми для визнання його злочинним і караним діянням.

Проте у чинному Кримінальному кодексі України (далі – КК України) в Особливій частині не міститься самостійного розділу за злочини, що посягають на сім'ю, права та інтереси неповнолітніх і не встановлено кримінальної відповідальності за домашнє насильство. Отже, кримінально-правова охорона сімейних відносин, а також відносин, що забезпечують права, інтереси та виховання неповнолітніх не отримало свого належного і достатньо обґрунтованого вирішення у кримінальному законодавстві України.

На відміну від цього, КК багатьох зарубіжних країн передбачають самостійні розділи, що містять норми, в яких встановлено кримінальну відповідальність за посягання на сімейні відносини, інтереси та виховання неповнолітніх, а також за домашнє насильство. Тому вважаємо, що заслуговують на увагу та реалізацію, висловлені в літературі пропозиції щодо виокремлення в Особливій частині КК України самостійного розділу, в нормах якого мають бути передбачені норми, що встановлювали б відповідальність за посягання на сім'ю, права та інтереси неповнолітніх, у тому числі й за домашнє насильство. Це має забезпечити ефективний захист сімейних відносин, прав та інтересів неповнолітніх від злочинних посягань.

На підтримку даної позиції приведемо *Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами* (Стамбульську Конвенцію), яка у ст. 3 закріпила, що кримінально караними повинні бути дії, що охоплюють поняття «домашнє насильство», тобто всі акти фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, які відбуваються в лоні сім'ї чи в межах місця проживання або між колишніми чи теперішніми подружжями або партнерами, незалежно від того, чи проживає правопорушник у тому самому місці, що й жертва, чи ні, або незалежно від того, чи проживав правопорушник у тому самому місці, що й жертва, чи ні.

Останніми роками до чинного КК України неодноразово пропонувалися внести зміни, зокрема доповнити статтею 126¹ КК України «Домашнє насильство». Згідно останньої редакції (законопроект № 4952), домашнє насильство – це: *умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо теперішнього чи колишнього подружжя або*

тишої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи.

Проте запропонована законодавцем редакція даної норми, на нашу думку, не сприятиме ефективному застосуванню у правозастосовній діяльності, оскільки у такому трактуванні диспозиція ст. 126¹ КК України фактично текстуально відтворює положення ст. 3 Стамбульської Конвенції та закріплює доволі широкий перелік видів домашнього насильства. Більш того, окремі дії, які законодавець пропонує визнати злочинними та караними за домашнє насильство, передбачені у нормах Особливої частини КК як самостійні злочини проти життя та здоров'я; проти інших особистих прав та свобод людини і т. ін.

Тому редакція ст. 126¹ КК України в такій редакції тексту домашнього насильства є неприпустимою, оскільки:

воно стосується не тільки теперішнього, але й колишнього подружжя;

не визначені межі домашнього насильства, до нього відносять не тільки фізичне, але й психологічне та економічне, які потребують не тільки окремого та самостійного визначення, а за деякі з них не можна встановлювати кримінальну відповідальність.

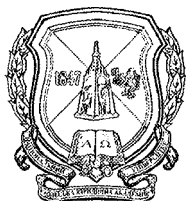
Отже, на нашу думку, кримінальна відповідальність за домашнє насильство має наставати за фізичне насильство. Тому пропонуємо ст. 126¹ КК «Домашнє насильство» викласти у такій редакції:

1. *Умисне нанесення удару, побойв або вчинення інших насильницьких дій, що надають фізичного болю або шкоди здоров'ю щодо подружжя або іншого члена сім'ї, –*
карається.....

2. *Ті самі дії, вчинені щодо неповнолітнього члена сім'ї, або мають характер мордування, катування чи спричинили легке, середньої тяжкості чи тяжке тілесне ушкодження, –*
карається.....

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

МАТЕРІАЛИ

ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

ОДЕСЬКІ ЮРИДИЧНІ ЧИТАННЯ

10–11 листопада 2017 року

м. Одеса

УДК 34(063)
О - 41

*Друкуються за рішенням Вченої ради
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 2 від 24.10.2017 року)*

Відповідальний редактор:

Відповідальний редактор – віце-президент, проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, доцент Г. О. Ульянова

Укладачі:

Дикий Олег Вікторович – начальник науково-дослідної частини Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук

Баган Юрій Дмитрович – аспірант кафедри загальної теоретичної юриспруденції факультету науково-дослідної частини, головний радник студентського наукового товариства ІІУ «ОЮА»

Одеські юридичні читання : Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 10–11 листопада 2017 р.) / за ред. Г. О. Ульянової ; уклад.: О. В. Дикий, Ю. Д. Баган. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2017. – 308 с.

ISBN 978-966-916-407-0

УДК 34(063)

ISBN 978-966-916-407-0

© Національний університет «Одеська юридична академія», 2017